

Valsts ieņēmumu
dienests

Informatīvais materiāls

Par nodokļu risku vadības piemērošanu

Ministru kabineta 2018.gada 27.novembra noteikumi Nr.748 "Padziļinātās
sadarbības programmas darbības noteikumi" izpratnē

Maijs
2019

Saturs

Nodokļu risku vadības procesa izveidošanas un uzturēšanas cikls.....	4
Konteksta noskaidrošana un lomu definēšana.....	4
Nodokļu risku identificēšana un kontroļu definēšana	5
Nodokļu risku vadības procesa dokumentēšana	7
Risku uzraudzības kontrole, testēšana un aktualizēšana.....	9
Komunikācija	9

Lai varētu pretendēt uz dalību Padziļinātās sadarbības programmas zelta līmenī, nodokļu maksātājam jābūt ieviestai nodokļu **riska vadībai**.

ZELTS

Padziļinātās sadarbības
programma

Kas ir nodokļu risku vadība

Efektīvai nodokļu maksātāja nodokļu risku pārvaldībai un nodokļu administrācijas pārliecības gūšanai par veiktu pareizu nodokļu nomaksas apmēru, nodokļu maksātājs ievieš nodokļu risku vadības sistēmu. Tā ir nodokļu maksātāja iekšienē funkcionējoša sistēma (process), kas palīdz identificēt, uzraudzīt un mazināt iespējamo nodokļu risku iestāšanos, kā arī ziņot par tiem.

Nodokļu risku vadība – pasākumu kopums, lai strukturēti, pastāvīgi un nepārtraukti identificētu un novērstu nodokļu riskus, īstenojot nodokļu risku kontroli un uzraudzību.

Nodokļu risks – nekorekti nomaksāts nodokļa apmērs, kur riska cēlonis ir ar nodokļu maksātāja darbību, nodokļu vai finanšu uzskaites politiku un tās īstenošanu saistīts notikums, kura dēļ nodokļu maksātājs nav aprēķinājis, deklarējis un izpildījis savas tiesību aktos noteiktās nodokļu saistības.

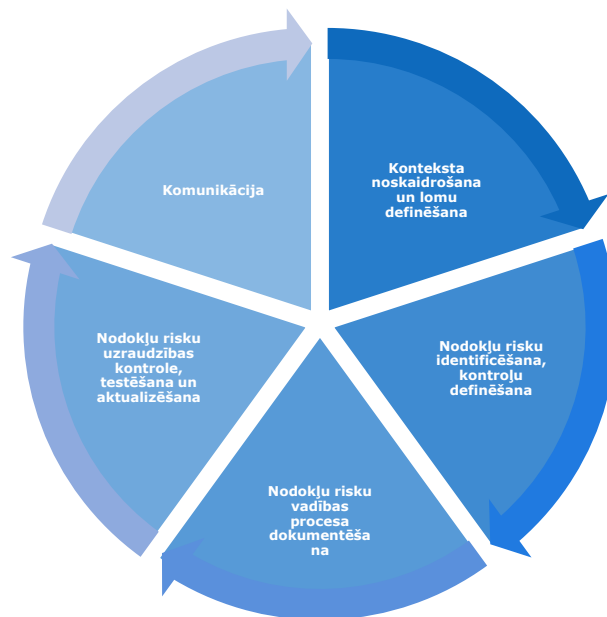
Nodokļu risku kontrole – pastāvīga darbība, ko izpilda nodokļu maksātājs nodokļu risku vadības ietvaros noteiktajos gadījumos, lai preventīvi novērstu vai mazinātu nodokļu riska iestāšanos.

Nodokļu risku vadība (turpmāk – NRV) atbilst šādiem kritērijiem:

- nepārtrauktība – nodokļu risku pārraudzību un vadību veic pastāvīgi attiecīgo procesu norises laikā;
- vispusīgums – ietver visus nodokļu maksātāja veiktos procesus, kas ietekmē nodokļu aprēķināšanu, deklarēšanu un samaksu;
- atbildība – nosaka konkrētu atbildības sadalījumu nodokļu maksātāja definēto nodokļu risku kontrolē iesaistītajām personām un nodrošina, ka attiecīgās kontroles tiek pildītas;

- detalizācija – nodokļu risku vadību dokumentē ar detalizācijas līmeni līdz tās darbības aprakstam, kas rada risku;
- aktualizēšana – to aktualizē, ja mainās uzņēmuma procesi vai ārējie normatīvie akti.

Nodokļu risku vadības procesa izveidošanas un uzturēšanas cikls

Konteksta noskaidrošana un lomu definēšana

Procesa ietvaros tiek noteikts:

- Nodokļu maksātāja NRV mērķis;
- Nodokļu maksātāja NRV stratēģija;
- Uzņēmuma saimnieciskās darbības jomas, darbības virzieni, organizatoriskā struktūra;
- Uzņēmumā maksājamie nodokļi;
- Procesu un uzņēmumā veikto darbību apzināšana, no kurām var izrietēt nodokļu risks;
- Procesu klasifikācija un grupēšana (piemēram, pēc nodokļu veidiem, pēc procesiem, riska veidiem);
- Iesaistītās struktūrvienības;
- Riska pārvaldības procesa dalībnieki un procesa pārvaldnieki;
- Metodes, instrumenti, dokumenti (piemēram, intervijas, risku reģistrs, metodika).

Nodokļu risku identificēšana un kontroļu definēšana

Mērķis – nodokļu riskus identificēt, strukturēt, nodrošināt efektīvu nodokļu risku pārvaldību.

Procesa ietvaros tiek noteikts:

- nodokļu risku noteikšana/formulēšana definētajiem procesiem;
- nodokļu risku klasifikācijas izveidošana;
- kontroles darbību izstrādāšana (ietekmes vai iestāšanās iespējamības mazināšana līdz nodokļu maksātājam pieņemamam līmenim), atspoguļošana Risku reģistrā;
- nodokļu riska īpašnieka un atbildīgā par nodokļu riska uzraudzību un kontroles pasākumu ieviešanu noteikšana, atspoguļošana Risku reģistrā;
- nodokļu risku mazināšanas pasākumu un to īstenošanas plānošana, ieviešana un īstenošana.

Pirms nodokļu risku identificēšanas, ar mērķi noteikt, kuros procesos un to soļos uzņēmumā pastāv nodokļu risks, ir nepieciešams veikt:

- procesu un saistīto procesu identificēšanu un procesu soļu analīzi;
- struktūrvienību veikto darbību apzināšanu atbilstoši definētajiem procesiem.

Nodokļu risku identificēšanai var izmantot šādas metodes:

- uzņēmuma zaudējumu cēloņu analīze;
- risku signālu analīze;
- procesu plūsmas analīze;
- aptaujas, intervijas;
- informācija par nozares riskiem;
- u.c.

Nodokļu risku noteikšanas posmi:

- nodokļu risku noteikšana un formulēšana katram procesam. Identificē un dokumentē nodokļu riskus. Piedāvātajam nodokļu riska formulējumam jābūt orientētam uz darbības mērķi un sasniedzamo rezultātu;
- novērtējamo nodokļu risku noteikšana (galveno nodokļu risku izvēle);
- nodokļu risku grupēšana (identificētos nodokļu riskus sadala kategorijās, piemēram, pēc cēloņiem, jomām, procesiem, nodokļu veidiem);
- klasifikācijas izveidošana;
- informācijas apkopošana Risku reģistrā.

Nodokļu maksātājs identificē vismaz šādus riskus:

- darījumu riski – nodokļu riski, kas rodas nodokļu maksātāja veikto raksturīgo (konkrētā nodokļu maksātāja deklarētajam saimnieciskās darbības veidam atbilstošas saimnieciskās darbības) un neraksturīgo (konkrētā nodokļu maksātāja deklarētajam saimnieciskās darbības veidam neatbilstošas saimnieciskās darbības) darījumu rezultātā;
- darbības riski – nodokļu riski, kas rodas, nodokļu maksātājam veicot saimniecisko darbību atbilstoši ārējo normatīvo aktu prasībām;
- atbilstības riski – nodokļu riski, kas saistīti ar nodokļu maksātāja saistību izpildi, nodokļu deklarāciju korektu un laicīgu iesniegšanu, kā arī nodokļu korektu un

NODOKĻU RISKU VADĪBAS PIEMĒROŠANA

laicīgu samaksu. Atbilstības risku cēloņi parasti ir saistīti ar nodokļu maksātāja darbības procesu, informācijas sistēmu un datu kvalitāti;

- grāmatvedības uzskaites riski – nodokļu riski, kas saistīti ar pareizu darījumu iegrāmatošanu saskaņā ar grāmatvedības jomu reglamentējošo normatīvo aktu prasībām un nodokļu maksātāja grāmatvedības organizācijas dokumentiem.

Nodokļu maksātājam jāidentificē un jāapzina visi iepriekš minētie nodokļu risku veidi, bet nodokļu risku kategorizēšanai un grupēšanai var tikt izmantota cita klasifikācija.

Nodokļu maksātājs identificē nodokļu riskus pastāvīgi, t.sk. uzraugot NRV procesu, veicot preventīvās kontroles, piedaloties apmācībās par nodokļu jautājumiem, veicot iekšējo apspriešanu.

Tiem nodokļu riskiem, kuru līmenis ir augsts vai kritisks, nepieciešams noteikt papildus riska mazināšanas pasākumus.

Rīcību ar riskiem nosaka atkarībā no riska prioritātes:

- zemas prioritātes riskus iekļauj risku reģistros vēsturiskās informācijas uzkrāšanai un uzraudzībai, nodrošinot iespēju risku pārvērtēšanai noteiktā laika periodā. Pasākumi riska mazināšanai netiek plānoti;
- vidējas prioritātes riskiem vēlams noteikt risku mazinošos pasākumus, nosakot pasākumu ieviešanas termiņu;
- augstas prioritātes riskiem nepieciešama tūlītēja rīcība, nosakot un īstenojot risku mazināšanas pasākumus.

Nodokļu maksātājs nodokļu riskus vērtē un pats pieņem lēmumu attiecībā uz kontroles pasākumiem, ņemot vērā konkrētā nodokļu maksātāja nodokļu risku prioritāti. Nodokļu risku vērtēšanu dokumentēt nav nepieciešams.

Riska kontroles darbību piemēri: salīdzināšana, pārbaude, četru acu princips, piekļuves ierobežojumi, neatkarīga apstiprināšana, limitu uzstādīšana, izsekošanas iespējas, pienākumu sadalīšana, kļūdu ziņojumi u.c.

Kontroļu efektivitāti paaugstinoši pasākumu piemēri:

- kontroles ir preventīvas;
- kontroles ir automatizētas vai sistēmiskas;
- personāls un par kontrolēm atbildīgie ir labi apmācīti un informēti;
- kontroles ir cieši iebūvētas darbību procesos;
- kontroles ir visaptverošas (nevis izlases gadījumiem);
- nav iespējams izvairīties no kontroles.

Darbībām ar riskiem jābūt konkrētām, mērāmām, rezultatīvām, reālām un izdarāmām laikā.

Nodokļu risku vadības procesa dokumentēšana

Nodokļu maksātājs dokumentē nodokļu risku vadības procesu tādā detalizācijas līmenī, lai Valsts ieņēmumu dienesta kompetentā persona varētu tam izsekot līdz līmenim, kurā darbības rada nodokļu risku (riska cēloni). Ņemot vērā, ka Valsts ieņēmumu dienesta mērķis ir maksimāli vienkāršot nodokļu maksātājiem NRV dokumentēšanu dokumentācijā norādāma vismaz šāda informācija:

- procesa solis, kura ietvaros rodas nodokļu risks,
- riska apraksts,
- par procesa soļa izpildi, kurā ir identificēts nodokļu risks un kam noteikta riska pārvaldība, atbildīgā persona uzņēmumā (riska īpašnieks),
- definē nodokļu riska kontroli un nosaka tās ietvaros veicamās darbības;
- par kontroles izpildi atbildīgo persona.

Papildus nodokļu maksātājs var izstrādāt arī citus risku vadības normatīvos dokumentus (piemēram, politiku, stratēģiju, procesu kartes), ja tas ir nepieciešams nodokļu risku novēršanai uzņēmumā.

Nodokļu maksātājs var veikt un dokumentēt arī citas darbības, kas saistītas ar nodokļu risku vadības procesu un ir nepieciešamas nodokļu risku novērtēšanai konkrētajā uzņēmumā (nodokļu riska iespējamības noteikšanu, nodokļu riska ietekmes noteikšanu, nodokļu riska līmeņa (vērtības) noteikšanu, nodokļu risku analīzi, nodokļu risku vērtēšanu, prioritāšu noteikšanu u.c).

Ja nepieciešams, tiek sagatavotas nodokļu risku vadības blokshēmas jeb procesu kartes.

Nodokļu maksātājs norīko atbildīgo personu par nodokļu risku vadības procesu.

Nodokļu risku vadības dokumentus apstiprina uzņēmuma vadītājs vai pilnvarotā persona, kas ir atbildīga par nodokļu risku vadību uzņēmumā.

Risku un kontroļu reģistra piemērs:

Riska identifikators	Nodoklis, uz kuru attiecas risks	Riska vai tā cēloņa apraksts	Atbildīgā persona par darbības, kas rada risku, veikšanu (riskā īpašnieks)	Kontroles atsauce	Kontroles apraksts	Atbildīgais par riska uzraudzību un kontroles pasākumu ieviešanu	Kontroles periods
1	2	3	4	5	6	7	8
Riskam piešķirtais numurs procesa apraksta ietvaros	Atsauce uz nodokli	Riska vai tā cēloņa apraksts	Atsauce uz darbinieka amatu, kurš ir atbildīgs par riska darbības izpildi	Kontrolei piešķirtais numurs procesa apraksta ietvaros	Kontroles apraksts	Atsauce uz darbinieka amatu, kurš ir atbildīgs par kontroles izpildi	Kontroles periods
Process: Ieņēmumu no preču pārdošanas iekšzēmē							
1.solis Līguma slēgšana ar sadarbības partneri							

NODOKĻU RISKU VADĪBAS PIEMĒROŠANA

...
R.1.2.	PVN, UIN	Līgumu ir parakstījusi persona, kas nav sadarbības partnera pilnvarota vai tiesīga pārstāvēt sadarbības partneri	Tirdzniecības pārstāvis	K.1.4.	Tirdzniecības nodaļas jurists pirms līguma parakstīšanas pārlicinās, vai līgumā norādītā persona ir tiesīga parakstīt līgumu no sadarbības partnera puses	Tirdzniecības nodaļas jurists	Pastāvīgi
...
2.solis Avansa maksājumu saņemšana							
R.1.6.	PVN	Saņemtais rēķins netiek iegrāmatots grāmatvedības sistēmā	Debitoru grāmatvedis	K.1.12.	Debitoru grāmatvedis salīdzina bankas datus un grāmatvedības sistēmas datus un pārlicinās, ka atlikumi sakrīt	Debitoru grāmatvedis	Reizi nedēļā
...
Process: Norēķini par saņemtajiem pakalpojumiem							
...
3.solis Saņemts rēķins no pakalpojuma sniedzēja							
R.4.2	PVN	Rēķins ir saņemts, bet pakalpojums vēl nav sniegts	Atbildīgais grāmatvedis	K.4.6.	Atbildīgais grāmatvedis pārlicinās par pakalpojuma saņemšanu pirms katra rēķina apstrādes	Atbildīgais grāmatvedis	Pastāvīgi
...
R.4.5	PVN, UIN	Rēķins netiek nodots grāmatvedībā	Biroja administrators	K.4.10.	Atbildīgais grāmatvedis mēneša slēgšanas procedūras ietvaros pārlicinās, vai visi rēķini tika reģistrēti grāmatvedības programmā	Atbildīgais grāmatvedis	Reizi mēnesī
...

Risku uzraudzības kontrole, testēšana un aktualizēšana

Nodokļu maksātājam periodiski jānovērtē un jāpārbauda nodokļu riska pārvaldības mehānisma efektivitāte, lai pastāvīgi uzlabotu un optimizētu nodokļu riska pārvaldības sistēmas un procedūras.

Nodokļu maksātājs regulāri, bet ne retāk ka reizi gadā izvērtē nodokļu riskus un kontroles un veic nodokļu Risku reģistra aktualizāciju. Nodokļu maksātājs vērtē identificētos jaunus nodokļu riskus, iepriekš identificēto nodokļu risku aktualitāti, kontroļu pilnīgumu un efektivitāti, izstrādā trūkstošās kontroles un aizstāj neefektīvas kontroles. Tiek aktualizēta dokumentācija, ņemot vērā likumdošanas un uzņēmuma procesu izmaiņas.

Nodokļu maksātājs veicina visu darbinieku iesaisti nodokļu risku vadības procesā, sniedzot objektīvo informāciju par identificēto nodokļu risku apmēru, kā arī identificētajiem jaunajiem vai potenciālajiem nodokļu riskiem.

Nodokļu maksātājs nodrošina nodokļu risku vadības procesa darbību un definēto kontroļu izpildi. Pārlicības gūšanai, ka procesi organizācijā tiek veikti un pielietoti korekti, uzņēmumā tiek veikta testēšana. Testēšana var būt dažāda: tā var tikt veikta sistemātiski, saskaņā ar plānu, ārkārtas, utt. Visas testēšanas aktivitātes (piemēram, testēšanas plānošanas, testpiemēru izpildes) tiek dokumentētas. Dokumentācijā tiek aprakstītas testēšanā iesaistītie (piemēram, nodokļu riska īpašnieks un atbildīgais par nodokļu riska uzraudzību un kontroles pasākumu ieviešanu), testēšanas metodes, testa jautājumi, testēšanas rezultātā konstatētais, izdarītie secinājumi un pieņemtie lēmumi. Ar testēšanas rezultātiem tiek iepazīstinātas nodokļu risku vadībā iesaistītās puses/darbinieki un par nodokļu risku vadības procesu atbildīgā persona.

Komunikācija

Nodokļu maksātājam sistemātiski un pastāvīgi jāapkopo gan iekšējā, gan ārējā informācija, kas varētu ietekmēt nodokļu riskus. Nodokļu maksātājam regulāri jāveic nodokļu riska novērtējums. To īsteno sadarbojoties visām nodokļu maksātāja struktūrvienībām un/vai nodokļu uzskaitē iesaistītajiem darbiniekiem.

Nodokļu maksātājam būtu jāizveido informācijas un saziņas sistēmas par nodokļu risku vadību, skaidri jānosaka ar nodokļiem saistītas informācijas vākšanas, apstrādes un nosūtīšanas kārtība, lai nodrošinātu saziņu un atgriezenisko saiti starp nodokļu maksātāja struktūrvienībām un atbildīgajiem darbiniekiem, kā arī savlaicīgi ziņot un veikt atbilstošus pretpasākumus, kad tiek konstatētas neatbilstības, iespējamie riski. Nodokļu maksātājam jā saglabā efektīva saziņa ar nodokļu administrācijas iestādēm un citām attiecīgajām iestādēm, lai savlaicīgi sniegtu atgriezenisko saiti par attiecīgo/pieprasīto informāciju.

NODOKĻU RISKU VADĪBAS PIEMĒROŠANA

Katram nodokļu maksātāja nodokļu risku vadībā iesaistītajam darbiniekam jābūt nodrošinātai iespējai iepazīties ar nodokļu Risku reģistru un noteikts pienākums ziņot par jauniem nodokļu riskiem un nepieciešamību mainīt vai aktualizēt procesus.

Tiek noteikts rīcības plāns un lēmumu pieņemšanas procedūra, ja tiek identificēts nodokļu risks (piemēram: vadības informēšana, saziņas uzsākšana ar nodokļu administrāciju vai citu nodokļu jomā iesaistītu institūciju, atbildīgās personas).

Noteiktas atbildīgās personas, kuras komunicē ar valsts iestādēm, tajā skaitā VID, vai citām kompetentām organizācijām (revidentiem, konsultantiem, u.c.).

Noteikti apstākļi, kuriem iestājoties, tiek piesaistīti neatkarīgi eksperti vai nodokļu administrācija.

Nodokļu maksātājs nodrošina darbinieku izpratni par nodokļu risku vadības procesu un organizē nepieciešamas apmācības.

Nodokļu risku vadībā var izmantot starptautiski atzītu praksi un standartus risku vadībā (piemēram, The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) "Enterprise Risk Management – Integrated Framework", Sarbanes-Oxley Act Section 404 vai International Organization for Standardization (ISO) 31,000 "Risk Management Standard").